

УДК 629.7.083

ХАРЧЕНКО О.В., начальник інституту, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, Заслужений діяч науки і техніки України, доктор технічних наук, професор

ПАЩЕНКО С.В., заступник начальника інституту з наукової роботи, кандидат технічних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЇ, РОЗВИТКУ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ АВІАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО ПЕРІОДУ

У статті на підставі системного аналізу основних проблемних питань експлуатації, розвитку та модернізації авіаційної техніки Збройних Сил України запропоновано практичні шляхи щодо їх вирішення

Ключові слова: літальний апарат, авіаційна техніка, модернізація, військово-технічний рівень, бойовий потенціал

Реалізація заходів щодо відновлення та підтримання справності авіаційної техніки Збройних Сил України здійснюється в рамках створеної за роки незалежності **національної системи**, яка базується на відповідній нормативно-правовій базі та визначає порядок організації взаємодії органів військового управління, авіаційних ремонтних підприємств, профільних підприємств промисловості, експлуатантів авіаційної техніки, а також науково-дослідних установ, головною з яких є Державний науково-дослідний інститут авіації.

Підтримання та відновлення справності військової авіаційної техніки в рамках зазначеної системи реалізується шляхом:

- продовження (збільшення) її встановлених ресурсних показників;
- переведення та експлуатації за технічним станом;
- виконання заводського ремонту.

В умовах особливого періоду керівництвом Міністерства оборони було прийнято рішення [1] щодо надання права командуванням видів Збройних Сил України приймати оперативні рішення про збільшення (продовження) ресурсних показників авіаційної техніки відповідно до Наставлення з технічного забезпечення авіації (НТЗ-99, пункт 4.1.11 частини 2 книги 2).

Згідно з НТЗ-99 збільшення (продовження) ресурсних показників військової авіаційної техніки в особливий період здійснюється етапами:

- до 3 місяців/200 годин для військово-транспортної авіації;
- до 3 місяців/50 годин для інших літаків та вертольотів;
- до 3 місяців для піротехнічних засобів.

Прийняття зазначеного рішення та реалізація на його підставі відповідних

заходів дозволило не тільки підтримати, але й майже вдвічі підвищити рівень справності парку авіаційної техніки.

В той же час, набутий досвід експлуатації військової авіаційної техніки в умовах особливого періоду та системний аналіз стану парку літальних апаратів авіації Збройних Сил України дозволив виявити **основні проблемні питання**, а саме:

критично низька справність авіаційної техніки авіації Військово-Морських Сил Збройних Сил України;

недостатня ефективність реалізації заходів щодо відновлення справності вертолітного парку авіації Збройних Сил України;

відсутність як у військових частинах так і на авіаційних ремонтних підприємствах необхідного запасу справних агрегатів, блоків інших запасних частин (ремонтного фонду);

недостатня ефективність реалізації заходів щодо визначення фактичного поточного технічного стану авіаційної техніки та можливості його прогнозування у часі з метою реалізації стратегії експлуатації за технічним станом.

Причинами виникнення зазначених проблемних питань стали:

втрата через анексію Криму та окупацію Сходу України авіаційних ремонтних підприємств, які виконували ремонт авіаційної техніки авіації Військово-Морських Сил та вертолітного парку Збройних Сил України:

державного підприємства „Євпаторійський авіаційний ремонтний завод”;

державного підприємства „Луганський авіаційний ремонтний завод”;

державного підприємства „Севастопольське авіаційне підприємство”

відсутність необхідного ремонтного фонду через неможливість постачання запасних частин, агрегатів та комплектувальних виробів;

низька забезпеченість експлуатуючих частин сучасними засобами контролю та діагностування авіаційної техніки.

З метою **вирішення проблемних питань** та усунення причин їх виникнення з **метою подальшого підтримання справності** авіаційної техніки Збройних Сил України на державному рівні було визначено такі основні завдання:

першочергова реалізація заходів щодо відновлення справності авіації Військово-Морських Сил Збройних Сил України (в контексті вирішення проблемних питань щодо всебічного забезпечення Військово-Морських Сил Збройних Сил України);

підтримання справності та бойового потенціалу вертолітного парку авіації Збройних Сил України за рахунок:

освоєння в порядку дублювання капітального ремонту вертольотів типу Ми-2, Ми-8, Ми-24 та головних вертолітних редукторів ВР-2, ВР-8А, ВР-14, ВР-24 в умовах Публічного акціонерного товариства “МОТОР Січ”;

можливості виготовлення м'яких паливних баків для вертольотів Ми-8 на державному підприємстві “Одеський авіаційний завод”;

індивідуального збільшення встановлених ресурсних показників головних вертолітних редукторів ВР-2, ВР-8А, ВР-14, ВР-24 та ВР-252;

забезпечення вертолітного парку авіації Збройних Сил України лопатями несучого та рульового гвинтів шляхом збільшення (на першому етапі) їх ресурсних

показників та освоєння (на другому етапі) власного виробництва всієї номенклатури вертолітних лопатів;

постачання визначеної номенклатури комплектувальних виробів та запасних частин до них для вертольотів сімейства “Ми” та “Ка”.

реалізація індивідуальних програм експлуатації всієї номенклатури авіаційної техніки шляхом продовження її ресурсних показників, переведення та експлуатації за технічним станом, а також виконання заводського ремонту в рамках Концепції підтримання справності та бойового потенціалу авіаційної техніки авіації Повітряних Сил Збройних Сил України на період до 2025 року, затвердженої наказом Міністра оборони України від 11.09.2011 №572;

поновлення ремонтного фонду за рахунок утилізації або списання з подальшим розбиранням авіаційної техніки, що знаходиться на обліку в центрі обліку надлишкового військового майна Збройних Сил України, а також реалізація програми імпортозаміщення;

створення мобільної лабораторії технічного діагностування авіаційної техніки з наступним прийняттям її на постачання та допуском до застосування в Збройних Силах України;

організації випереджаючих досліджень з метою визначення індивідуальних граничних показників експлуатації найбільш небезпечних вузлів, агрегатів та комплектувальних виробів літаків та вертольотів, які обмежують їх календарний строк служби та ресурс.

На сьогодні результатом реалізації зазначених заходів є гарантована спроможність відновлення та підтримання справності військової авіаційної техніки іноземної розробки та виробництва, за якою не здійснюється авторський нагляд з боку її розробників та виробників.

Разом з тим, ефективність використання авіації Збройних Сил України за призначенням обумовлюється, насамперед, її **бойовими можливостями (військово-технічним рівнем)**.

Підвищення військово-технічного рівня літальних апаратів до рівня сучасних вимог можливо здійснювати за рахунок їх модернізації у напрямках забезпечення багатофункціональності, оснащення високоточною зброєю, покращення характеристик точності та надійності систем навігації і прицілювання, забезпечення ефективного захисту від засобів ураження противника, підвищення контролепридатності та технологічності експлуатації, а також забезпечення сумісності радіозв'язного та навігаційного обладнання за міжнародними вимогами.

На сьогодні в Міністерстві оборони України в рамках чинної нормативно-правової бази завершено виконання дослідно-конструкторських робіт (ДКР), за результатами яких прийнято на озброєння Збройних Сил України за частковими варіантами модернізації літаки МиГ-29МУ1, Су-27С(П)1М (Су-27УБ(УП)1М), Су-25М1 (Су-25УБМ1), Л-39М1, вертольоти Ми-24ПУ1, Ми-8МСБ-В та за повним варіантом – літак Л-39М.

На найближчу перспективу заплановано виконання ДКР з модернізації літаків МиГ-29, Су-27, Су-25 та вертольотів Ми-24П, Ми-8МТ(МТВ), Ми-2 за повними варіантами. Також пропонується відкриття ДКР з модернізації літаків Су-24М та Су-24МР.

В той же час, практичний досвід застосування авіації, а також системний аналіз втрат літальних апаратів Збройних Сил України в ході проведення антитерористичної операції (АТО) підкреслили необхідність вирішення **проблемних питань** щодо підвищення бойових можливостей ЛА авіації Збройних Сил України для їх ефективного застосування за призначенням.

Причинами виникнення зазначених проблемних питань стали:

низька ефективність системи захисту літальних апаратів та засобів повітряної розвідки;

обмежена номенклатура високоточних засобів ураження;

відсутність сучасних безпілотних авіаційних комплексів.

З метою **вирішення проблемних питань та підвищення бойового потенціалу** авіаційної техніки Збройних Сил України пропонується реалізація наступних практичних заходів:

суттєве удосконалення систем захисту літальних апаратів

за частковим варіантом

шляхом встановлення комбінованого пристрою викиду хибних цілей (теплових та дипольних відбивачів) (типу КУВ 26-50), станції оптико-електронної протидії (типу “Адрос” КТ-01АВ) вітчизняного виробництва;

за повним варіантом

шляхом оснащення новими засобами відстрілу хибних цілей (теплових, дипольних відбивачів, активних радіолокаційних), новими системами попередження про радіолокаційне опромінення (типу SEER) та пуски ракет, новою станцією постановки активних радіоелектронних завад (типу “Омут”) з реалізацією автоматичного режиму їх роботи та станцією радіотехнічної розвідки в контейнерному виконанні (типу SAGE).

підвищення ефективності засобів повітряної розвідки

Модернізація літаків-розвідників Збройних Сил України дозволить:

скоротити час отримання результатів повітряної розвідки до 15...20 хв. за рахунок переходу на повністю цифрові технології отримання і обробки розвідувальної інформації;

підвищити бойову ефективність виконання розвідувальних завдань цими комплексами та їх розвідувальний потенціал у 2...3 рази.

розширення номенклатури високоточних засобів ураження

на сьогодні досвід ведення бойових дій в зоні проведення АТО довів, що для знищення укріплених об'єктів, техніки та угруповань збройних формувань необхідно застосування високоточних засобів ураження, визначальними характеристиками яких мають бути: значна дальність бойового застосування (поза зоною дії ППО), висока точність наведення, цілодобовість застосування та автономність наведення після пуску.

Виходячи з можливостей підприємств промисловості України, пропонується наступна концепція оснащення Повітряних Сил Збройних Сил України високоточними засобами ураження:

розроблення (модернізація) високоточних засобів ураження, прицільних систем та дообладнання ними бойових літаків силами вітчизняних підприємств;

закупівля високоточних засобів ураження, прицільних систем іноземного

виробництва та проведення глибокої модернізації бойових літаків;

закупівля іноземних багатофункціональних літаків з комплектами авіаційного озброєння;

оснащення військ (сил) безпілотними авіаційними комплексами (БпАК).

Актуальність питання щодо оснащення військ (сил) сучасними БпАК вимагає від Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України реалізації заходів за такими напрямками:

на найближчу перспективу – закупівля та проведення в зоні АТО дослідної експлуатації безпілотних авіаційних комплексів, які виготовлені вітчизняними підприємствами (установами) в ініціативному порядку, а також закупівля серійних зразків у провідних іноземних виробників та прийняття їх на озброєння;

на середньострокову перспективу :

проведення дослідно-конструкторських робіт зі створення вітчизняних безпілотних авіаційних комплексів (шифри "Ластівка", "Горлиця" та ін.);

об'єднання і координація зусиль центральних органів виконавчої влади та всіх інших зацікавлених сторін;

відповідні організаційно-штатні зміни в МОУ, ГШ ЗСУ та видах ЗСУ;

створення системи навчання персоналу розвідувальних БпАК;

створення системи технічного і логістичного забезпечення БпАК.

Реалізація запропонованих заходів дозволить забезпечити виконання завдань за призначенням авіацією Збройних Сил України, яка є складовою частиною загальної системи забезпечення національної безпеки і оборони держави на особливий період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ Міністерства оборони України від 27.08.2014 “Про затвердження Зміни до розподілу повноважень під час прийняття рішень з питань підтримання льотної придатності авіаційної техніки Збройних Сил України, за якою не здійснюється авторський нагляд”.

Надійшла до редакції 11.11.2015